ולאחר שיפרקו הלוים את המשכן [א]מהו דתימא איפסיל להו ביוצא קא משמע לן [ב]ואימא הכי נמי אמר קרא [1]ונסע אהל מועד [ג]אף על פי שנסע אהל מועד הוא אמר רב הונא א] אמר רב מזבח של שילה של אבנים היה דתניא ב] ר"א בן יעקב אומר מה תלמוד לומר [2]אבנים [3]אבנים [4]אבנים שלש פעמים אחד של שילה ואחד של נוב וגבעון ובית ג] עולמים מתיב רב אחא ד] בר אמי [ד]אש שירדה מן השמים בימי משה לא נסתלקה מעל מזבח הנחושת אלא בימי שלמה ואש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנשה וסילקה ואם איתא מעיקרא הוא דאיסתלק ליה הוא דאמר ה] כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר מזבח של שילה של נחושת היה חלול ומלא אבנים ר"נ בר יצחק אמר מאי לא נסתלקה לא נסתלקה לבטלה מאי ו] היא רבנן אמרי שביבא הוה משדרא רב פפא אמר אושפיזא הוה נקט וזימנין הכא וזימנין הכא תנן התם [ה]וכשעלו [ו]בני הגולה הוסיפו עליו ד' אמות מן הדרום ז] וד' אמות מן המערב כמין גמא מאי טעמא אמר רב יוסף משום דלא ספק אמר ליה אביי השתא מקדש ראשון דכתיב ביה [5]יהודה וישראל רבים כחול אשר על (שפת) הים ספק מקדש שני דכתיב ביה [6]כל הקהל כאחד ארבע רבוא לא ספק א"ל התם אש של שמים מסייעתן הכא ח] אין אש של שמים מסייעתן כי אתא רבין אמר ר"ש בן פזי משום ט] בר קפרא שיתין הוסיפו י] מעיקרא סבור מזבח אדמה שהוא [ז]אטום באדמה יא] ולבסוף סבור שתיה כאכילה ומאי מזבח אדמה [ח]שהוא יב] מחובר באדמה [ט]שלא יבננו לא ע"ג כיפים

ולאחר שיפרקו הלוים את המשכן. אבל המזבח וקלעי החצר במקומן אבל נסע מכל וכל אין מחנה שכינה קיים לגבי קדשי קדשים כדפרי' ולחם הפנים נפסל ביוצא כדאמר התם (א) במסולק מסידור השלחן דכ"ע לא פליגי דנפסל ביוצא ועוד דאי נפרק מכל וכל תיפוק לי דמיפסל מטעם פגימת המזבח וא"ת ובמנחות (דף לה.) אמאי תלי טעמא ביוצא בלחם הפנים תיפוק לי משום פגימת המזבח ואי ב] חזרו והעמידו בו ביום ואז יאכלוהו הא כיון שנדחה אינו חוזר ונראה לאכול וכ"ת ט) חד מתרי טעמי נקט א"כ היכי דייק התם ש"מ יש סילוק מסעות בלילה דאי ס"ד ביום אמאי אורחא משום יוצא תיפוק לי דאיפסול ליה בלינה וי"ל דודאי סילוק מסעות פוסל או משום יוצא או משום פגימת המזבח והתם דייק אם היה נפסל משום לינה קודם סילוק נמצא דלא היה המסע פוסל: **אע"פ** שנסע **אהל מועד הוא.** וא"ת בפ' שתי הלחם (מנחות דף לה.) דמעיקרא פליגי יא] בלחם הפנים במסולק אם נפסל במסעות דמ"ד אינו נפסל דרש מדכתיב ונסע אהל מועד אע"פ שנסע אהל מועד הוא אפילו למחנה שכינה ואידך ההוא לדגלים אתא אמאי לא משני דאיצטריך לדרשא דהכא או למחנה ישראל כב] דקיים כדאמר פ' בתרא (לקמן קטז:) ותירץ ה"ר חיים דלפי סברתו קמהדר ליה דס"ל דלא צריך קרא לדרשא דהכא ולדרשא דפ' בתרא כיון דלית ליה דאפי' כי ליכא לא מזבח ולא קלעים אפי' לחם הפנים שהוא קדשי קדשים לא מיפסיל דקרינא ביה מחנה שכינה קיים ולכך משני לדגלים הוא דאתא וא"ת היכי תיסק אדעתא למימר התם דמסולק כשר ביוצא מ"מ הא מסולק מיפסיל בפגימת מזבח וכי תימא כשחזרו והעמידו המשכן בו ביום ואיך יאכלוהו הא כיון דנדחה שוב אינו חוזר ונראה וי"ל דלא קיימא הכיא מסקנא א"כ אפי' בשעת כג] שנשאו בכתף מזבח הוא כיון כד] דאמר אע"פ שנסע אהל מועד הוא: **ארבע** אמות מן הדרום וד' אמות מן המערב. כך גירסת הקונטרס וקשה לר"ת דא"כ כה] היה המזבח ד' אמות כו] בחלקו של יהודה דמסתמא בבית ראשון לא היה יסוד לקרן דרומית מזרחית לפי שלא היה בחלקו של טורף כדאמר פ' איזהו מקומן (לעיל נג:) ואם בבית שני הוסיפו בדרום א"כ בנו בחלקו של יהודה וגרס ר"ת מן הצפון מן המערב והכי תנן במס' מדות (פ"ג מ"א) וקשה דהא מסקי' הכא דמשום שיתין הוסיפו שיהא הבור קלוט כז] מתוך המזבח ושיתין בדרום היו כדתנן בפירקין (לקמן סג.) בג' דברים היתה קרן מערבית דרומית משמשת למעלה ניסוך המים והיין כח] ועוד תנן במסכת מדות (פ"ג מ"ג) מקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש עליה שבה יורדין לשיתין ומלינו למידחק ברוח מערבית היה לצד קרן דרומית אבל קשה עוד תניא כט] במעילה פרק ולד חטאת (דף יא:) ומייתי לה בסוכה פרק לולב (דף מח.) לול קטן היה בצד מערבו של כבש אחד לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומביאין משם יין קרוש לכך נראה כגירסת הספרים דגרסי דרום ומערב ובבית ראשון היה להם יסוד לדרום שהיה משוך בחלקו של טורף תוך מרוח מזרחית שלא נשתנה שהיה בלא יסוד (עד) חלקו של יהודה כמו בבית שני וקראי דממעטי בפרק איזהו מקומן (לעיל דף נג:) קרן שאין לה יסוד משום בית שני נאמרו אי נמי אף בבית ראשון לא חשיב קרן דרומית קרן כיון דלא הוה ליה יסוד משני צדדין כגון בצד מזרח אי נמי לפי שהיה עתיד להיות בלא יסוד בבית שני לא היו נותנין דמים בו כמו במזבח של משה לפי שהיה עתיד להיות בלא יסוד בבית עולמים:

מהו דתימא כו'. כלומר ולא אכילה משנעקר המזבח אתא לאשמועינן אלא אכילת קדשי קדשים בלא קלעים אתא לאשמועינן דלא תימא כיון שנסתלקו קלעים יש כאן פסול יוצא: **אבנים ג"פ.** אם מזבח אבנים וגו' מזבח אבנים לא תניף [וגו'] אבנים שלמות תבנה וגו': **נוב וגבעון.** חד חשיב להו דשניהם במה ואינן קדושים: **לא נסתלקה.** שבשעת המסעות ו] כופין עליו פסכתר ומניחין אותה במקומה: **אלא בימי שלמה.** שנסתלקה משם למזבח אבנים שעשה שלמה: **עד שבא מנשה וסילקה** גרם: **ואם איתא מעיקרא הוא דאיסתלק.** משהוקם המשכן בשילה ובנו מזבח אבנים הוזקקה להסתלק ממזבח של נחשת: **הוא דאמר.** רב הונא לאמר כרבי נתן. והא דלא אמרי' הוא דאמר כר"א בן יעקב משום דר' נתן הוא דשמעי' ליה בהדיא מעשה יג] היה כך אבל מדר"א בן יעקב לא שמעינן אלא דהוכשר בשל אבנים: **לא נסתלקה לבטלה** יד]. שתהא בטילה ממזבח הנחושת לגמרי: **שביבא** טו] **הוה משדרא.** כשהיו מקטירין על של אבנים היו זיקים ולהבות יוצאות מאש שמים שעל מזבח הנחשת של משה שאף הוא מונח שם: **תנן התם.** במסכת מדות ר' יוסי אומר בתחילה בימי שלמה לא היה אלא כ"ח טז] (א) כונס ועולה יסוד וסובב ומקום קרנות ומקום הילוך עד שהיה מקום המערכה כ' על כ' וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו כו' נמצא יסודו ל"ב על ל"ב ומקום מערכתו כ"ד על כ"ד: **גמא.** גימל יוונית עשויה כמין כף פשוטה שלנו כדפרישית יז] דרום ומערב: **הכא.** במקדש שני אין אש של שמים מסייעתן כדילפינן בפ"ק דיומא (דף כא:) וארצה בו ואכבד [תני א'] מחוסר ה' אלו ה' דברים שחסר מקדש שני ואש אחד מהן ואמרינן התם מיהוי הוה סיועי לא מסייעא: **שיתין הוסיפו.** קרן מערבית דרומית הוסיפו למשכה לדרום ולמערב יח] ששם היו מנסכין נסכים כדאמרינן (התם) במתני' דלקמן (דף סג.) ובימי שלמה היה כמין בור כרוי אצל המזבח באותה זוית לירד הנסכים בתוכו ויורדין מן המזבח ולגלפה יט] ושותתין שם והם קלטו אותו הבור לתוך המזבח ועשו נקבים כנגדן בראש המזבח לירד הנסכים שם: **אטום באדמה.** שלא יהא חלול: **שתיה כאכילה.** מה אכילה מתעכלת במזבח אף שתיה תבלע במזבח:

אמר

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הלכה ה:
יג ב מיי' שם פ"א הלכה יג ופ"ג שם הלכה טו:

תורה אור השלם

1. וְנָסַע אֹהֶל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֹת כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ אִישׁ עַל יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: במדבר ב, יז
2. וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ: שמות כ, כב
3. וּבָנִיתָ שָּׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל: דברים כז, ה
4. אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: דברים כז, ו
5. יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב אֹכְלִים וְשֹׁתִים וּשְׂמֵחִים: מ"א ד, כ
6. כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא אַלְפַּיִם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים: עזרא ב, סד

מוסף רש"י

שיתין. חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים (סוכה מח.). **כיפים.** אולמים ארקאלו"ש (לעיל נח.). כמין בניינים ואולמות (יבמות קכא:).

שיטה מקובצת

מהו דתימא כו'. פי' פרקו המשכן הקרשים והיריעות והמזבח קיים. וכו לפי שיטתו דלעיל דלאו נפסל אפילו כי הסיר הקלעים. וקשה דהיכי קאמר אע"פ שנסע אהל מועד הוא ולא נפסל ביוצא. (וכא) אין [illegible]

מסורת הש"ס

א) [לקמן קטז:], ב) [שם מנחות לה.], ג) סדר עולם פ' טו ת"כ ויקרא נדבה פ"ה ה"י, ועי' צו פ"ב ה"י, ירוש' יומא ספ"ד, ד) מדות לה: [פ"ג מ"א], ה) עי' ירוש' סוטה פ"ה ה"ב, סנהדרין פ"א ה"ב, ו) [לעיל נח.], ז) ת"כ צו פ"ב ה"י, ח) מנחות צה., ט) עי' יבמות מח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנן התם וכו' לא היה אלא כ"ח וכונס אמה יסוד כל"ל ותיבת ועולה נמחק:

שינויי נוסחאות

א] נ"א רב חסדא (שט"מ, רש"י כי"ם): ב] ל"ל תניא נמי הכי, וכ"א בילקוט פרשת יתרו רמז ש"ו (הגר"ב וכ"ה בשט"מ וכי"צ): ג] ואחד של בית עולמים (כי"צ): ד] רב אחדבוי (שט"מ): ה] דאמר כי האי תנא דתניא ר' יוסי (כי"צ): ו] נ"א היכי הוה (שטכ"י): ז] בכי"מ מן הצפון. וכ"ה במדות לה ע"ב וע' תוי"ט לרבע: ח] תיבות הכא אין אש של שמים מסייעתן ליתא בכי"מ: ט] משום שיתין הוסיפו כל"ל, ותיבות בר קפרא נמחק (שטכ"י), וכל"מ משום ר' יהושע בן לוי: י] בכי"ל נוסף מעיקרא מאי סבור ולבסוף מאי סבור: יא] ל"ל כאדמה (רש"ש וכ"ה בכי"צ): יב] שיהא (כי"צ וכ"ה לעיל נח ע"א): יג] דאמר מעשה כל"ל (שט"מ): יד] בכי"פ ובטלה: טו] בכי"פ כמו שביבין דנור הוה וכו': טז] אלא כ"ח על כ"ח וכונס ועולה כל"ל (צי"ק): יז] כדמפרש מן הדרום ומן המערב (ב"ש): יח] ולמערב כדאמרינן ששם כל"ל (שט"מ): יט] לרצפה רשותתין שם ובני הגולה הוסיפו בבנין עד שהיה אותו הבור קולט לתוך המזבח ופתחו נקבים כנגדו בראש המזבח לירד הנסכים שם. כל"ל והשאר נמחק (שט"מ): כ] תמיהה נאי עד וכ"ה תוקף בחלקו לגנה, וכבי"ם נרשם שהוא תוספת: כא] ל"ל דפליגי ותיבת דמעיקרא נמחק: כב] וכן בישראל ולקדשים קלים כדאמרינן בפ' בתרא כל"ל (צי"ק): כג] בשעה שנשאוהו (ד"ו): כד] ל"ל כמאן דאמר (גליון): כה] כ"ה בדפו"ס [ולפי עניין (תוס' מהדו"ב) כפי שערוי הכלרים כו' דלגלה לגות כגן: כו] ד' אמות. כן תקנו כלפ' שלנו ע"פ כב"י. אבל כפ"י הגי' אמה מערבה, ונג"ל תיקון כל"ל אמה מערבה, וכ"ה כב"ש ובמ"ץ, והכל אחד ערי"ש: כז] ל"ל קולט בתוך (שט"מ): כח] והיין והתן במס' מדות למטה ביריעה באותו הקרן מקום היה כו' כל"ל (צי"ק): כט] כגנ"ל דתניא:

[illegible] משמע דיקא לגד אחד היינו לגד מזרח, אבל בקרן דרומית היה בחלקו של טורף, ומ"מ בקרן דרומית מזרחית לא היה בו יסוד לפי שלא היה ראוי אותו קרן למתן דמים, משום דכשיגע בדם שיהא מטפטף מכאן ומכאן על היסוד משני צדדין של הקרן והכא לא היה יסוד באותו קרן של צד מזרח לפי שהיה אוכל בחלקו של יהודה ולא היה יסוד בדרומי כי אם אמה אחת בקרן דרומית מערבית [illegible]